

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ**

TOPLUMSAL DUYARLILIK PROJELERİ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

“Teorikten Pratiğe Kültürel Bellek”

Proje Kodu: 6 3 6 C C B C 4 8 4 0 F B

SONUÇ RAPORU

Proje Danışmanı:

Doç. Gülten GÜLTEPE
Güzel Sanatlar Fakültesi

Araştırmacılar:

Doç. Gülten GÜLTEPE
Ayşe BİNGÖL
Ayşe DURDU
Betül YILDIZ
Elif BALGAY
Gökçe SÖĞÜT
Gökhan İNCEKAYA
Hayrunnisa BİLİCİ
Meryem DEMİRKOL

Aralık, 2022

ERZURUM

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	3
Özet	4
Abstract	5
Materyal ve Yöntem	6
Proje Uygulamasına Ait Görseller	8
Sonuçlar.....	21

ÖNSÖZ

Kültürel belleğin nesiller arasında devamlılığını sağlayan unsurlardan birisi de tarihi yapılar ve mimari eserlerdir. Birçok medeniyette olduğu gibi Türk-İslam medeniyeti de sahip olduğu geleneği ve kültürü taşıyan çok sayıda mimari eser meydana getirmiştir. Bu mimari eserlerde kullanılan sembol ve yazılar, bulunduğu mekânda yalnızca süsleme unsuru olarak değil, taşıdığı ikonografik anlamıyla da büyük önem arz etmekte olup, bulunduğu her alanda Türk inanç ve kültür tarihinin önemli vesikaları arasındadır. Bu bağlamda tercih edilen figür ve semboller, yüklendikleri derin anlamlarıyla varlıklarını devam ettirerek kültürel devamlılığı ve zenginliği sağlamışlardır.

Geçmişten miras olarak devralınan tarih, gelenek ve kültür; kişinin kimlik duygusunun gelişmesine ve üyesi olduğu topluma aidiyet duygusunu pekiştiren kavramlardır. Bu bağlamda kültürel bellek; küreselleşen dünyada geleneğin yok sayılmasını ve kaybolmasını önlemek adına toplumun varlığını devam ettirmesi için vazgeçilmez bir unsurdur. Toplumsal yapının sürekliliğini devam ettirmesi ve kültürel belleği oluşturan öğelerin hatırlanması için bir disiplin çerçevesinde aktarımı gerekmektedir. Bu bağlamda genç nesillere geçmişleri ile bağ kurup geleceği inşa etmeleri için medeniyetimize ait unsurların anlatılması ve öğretilmesi büyük önem arz etmektedir.

ÖZET

“Teorikten Pratiğe Kültürel Bellek” projesi ile Erzurum Çayırtepe Ortaokulu’nun farklı sınıflarında eğitim gören öğrencilerine Çifte Minareli Medrese’de bulunan ikonografik semboller bağlamında önce teorik dersler, çizim uygulaması ve akabinde teknik gezi yaptırılarak kültürel belleğin pekiştirilmesi ve farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır.

Projenin yürütüldüğü okulda resim alanında yetenekli olduğu belirlenen 10 öğrenciden oluşan çalışma grubu proje kapsamında teorik, uygulama ve teknik geziden oluşan üç aşamalı bir eğitim almıştır. Proje uygulama sürecinde yapılan tüm çalışmalar okul idaresi ile birlikte koordine edilmiştir. Proje kapsamında temin edilen materyaller, diğer öğrencilerin kullanımına olanak sağlaması amacıyla okul idaresine teslim edilmiştir.

Bu proje Atatürk Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri tarafından desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Sanatı, Kültürel Bellek, Gelenek, Çifte Minareli Medrese, Sembol, İkonografi. Hat Sanatı

ABSTRACT

With the "Cultural Memory from Theory to Practice" project, it was aimed to reinforce the cultural memory and raise awareness by first giving theoretical lessons, drawing practice and then a technical trip to the students studying in different classes of Erzurum ayırtepe Secondary School in the context of the iconographic symbols in the ifte Minareli Medrese.

The study group consisting of 10 students who were determined to be talented in the field of painting at the school where the project was carried out received a three-stage training consisting of theoretical, practical and technical visits within the scope of the project. All the work done during the project implementation process was coordinated with the school administration. The materials provided within the scope of the project were delivered to the school administration in order to allow other students to use them.

This project was supported by Atatürk University Social Awareness Projects.

Keywords: Turkish Art, Cultural Memory, Tradition, ifte Minareli Medrese, Symbol, Iconography. Islamic Calligraphy

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu çalışma bir Toplumsal Duyarlılık Projesi'dir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Proje ekibi tarafından 14.12.2022-16.12.2022 tarihleri arasında Erzurum Çayırtepe Ortaokulu'nda gerçekleştirilmiştir.

Projenin Uygulanışı

Projenin uygulanacağı okulun belirlenmesi aşamasında, özellikle şehir merkezi dışında bir köy okulu tercih edilerek Erzurum Çifte Minareli Medrese'yi daha önce ziyaret etmeyen öğrenciler için farkındalık oluşturulması ve sosyalleşmeleri hedeflenmiştir. Bu bağlamda, projenin uygulandığı Erzurum Çayırtepe Ortaokulu'nda proje ekibi ve okul idarecilerinin katılımı ile bir toplantı yapılmış ve proje detayları görüşülmüştür. Toplantı sonrası, projenin yürütüldüğü okulda öğretmen olan ve proje ekibinde yer alan Resim Öğretmeni Ayşe DURDU'nun resim alanında yetenekli 10 öğrenciyi belirlemesi ile çalışma grubu oluşturulmuştur.

Proje çalışmaları için okul yönetimi, seçilen çalışma grubuna proje kapsamında belirlenen konuların sunulacağı bir sınıf ve resim atölyesi tahsis etmiştir. Ayrıca okul girişine projenin Atatürk Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri tarafından desteklendiğini gösteren afişler asılmıştır. Afişler için Proje Danışmanı Doç. Gülten GÜLTEPE ve proje ekibinde yer alan Elif BALGAY tarafından proje başlığını, Çifte Minareli Medrese'de yer alan ikonografik sembolleri (hayat ağacı, ejder ve çift başlı kartal) ve çalışma grubunda yer alan öğrencilerin fotoğraflarını içeren bir logo tasarımı yapılmıştır. Ayrıca logoda kullanılan sarı renk güneşi, kırmızı renk güneşi, beyaz renk batıyı, turkuaz ve mavi renk doğuyu temsil etmek suretiyle özellikle tercih edilmiştir. Proje çalışma grubunda yer alan öğrencilerin motivasyonunu artırmak amacıyla, tasarlanan logonun yer aldığı tişörtler hazırlanarak öğrencilere hediye edilmiştir.

Yapılan bu çalışmalar sonrası, Proje Danışmanı Doç. Gülten GÜLTEPE önderliğinde proje ekibinin sunum yapacağı teorik konu başlıkları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Çifte Minareli Medrese Genel Tarihi- Ayşe DURDU
- Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese’de Yer Alan Hayat Ağacı Figürü- Elif BALGAY
- Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese’de Yer Alan Çift Başlı Kartal Figürü- Gökhan İNCEKAYA
- Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese’de Yer Alan Ejder Figürü- Meryem DEMİRKOL
- Türk Sanatında Aslan Figürü- Gökçe SÖĞÜT
- Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese’de Yer Alan Bitkisel ve Geometrik Motifler- Hayrunnisa BİLİCİ
- Türklerin Tarih Boyunca Kullandığı Alfabeler ve Çifte Minareli Medrese’de Yer Alan Yazılar- Betül YILDIZ
- Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese’de Yer Alan Renkler ve Semboller- Ayşe BİNGÖL

Proje ekibi, 14.12.2022 tarihinde belirlenen konu başlıklarında sunumlarını yapmak üzere Erzurum Çayırtepe Ortaokulu’na gitmiş ve görseller eşliğinde teorik sunumlarını gerçekleştirmiştir. Sunumlar sonrası fırça, kalem, boya ve resim kâğıdı gibi materyaller öğrencilere hediye edilerek, Çifte Minareli Medrese’de yer alan bazı ikonografik figürlerin çizimleri öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiştir. Teorik eğitimler sonrası, 16.12.2022 tarihinde çalışma grubu servis ile Çifte Minareli Medrese’ye getirilerek müze bölümleri gezdirilmiş ve medresede yer alan ikonografik figürler orjinal formları üzerinden tekrar açıklanmıştır. Proje faaliyetlerini gösteren tüm fotoğraflar proje ekibinde yer alan Gökhan İNCEKAYA tarafından çekilmiştir. Gezi sonrası, medrese kampüsünde yer alan sosyal tesislerde öğrencilere yemek ikram edilerek servisle evlerine gönderilmişlerdir.

PROJE UYGULAMASINA AIT GÖRSELLER

Görsel 1. Proje Ekibinde Görev ve Konu Dağılımı Toplantısı

Görsel 2. Öğrencilere Hediye Edilen Proje Logolu Tişört

Görsel 3. Proje Kapsamında Konuların Anlatımı İçin Çayırtepe Ortaokulu'na Geliş

Görsel 4. Proje Kapsamında Belirlenen Öğrenciler

Görsel 5. Ayşe DURDU'nun Çifte Minareli Medrese Genel Tarihi Hakkında Sunumu

Görsel 6. Elif BALGAY'ın Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese'de Yer Alan Hayat Ağacı Figürü Sunumu

Görsel 7. Gökhan İNCEKAYA'nın Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese'de Yer Alan Çift Başlı Kartal Figürü Sunumu

Görsel 8. Meryem DEMİRKOL'un Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese'de Yer Alan Ejder Figürü Sunumu

Görsel 9. Gökçe SÖĞÜT'ün Türk Sanatında Aslan Figürü Sunumu

Görsel 10. Hayrunnisa BİLİCİ'nin Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese'de Yer Alan Bitkisel- Geometrik Motifler Sunumu

Görsel 11. Betül YILDIZ'ın Türklerin Tarih Boyunca Kullandığı Alfabeler ve Çifte Minareli Medrese'de Yer Alan Yazılar Sunumu

Görsel 12. Ayşe BİNGÖL'ün Türk Sanatında ve Çifte Minareli Medrese'de Yer Alan Renkler ve Semboller Sunumu

Görsel 13. Proje Kapsamında Alınan Materyaller

Görsel 14. Proje Kapsamında Alınan Materyallerin Verilmesi

Görsel 15. Öğrencilere Sunum Sonrası İkram

Görsel 16. Ayşe DURDU'nun Öğrencileri ile Çifte Minareli Medrese'de Yer Alan Figürlerin Çizimi

Görsel 17. Çifte Minareli Medrese’de Yer Alan Figürlerin Öğrenciler Tarafından Çizimi

Görsel 18. Öğrencilerin Ayşe Durdu ile Çifte Minareli Medrese’ye Gelişi

Görsel 19. Çifte Minareli Medrese Girişi

Görsel 20. Çifte Minareli Medrese'nin Anlatım Eşliğinde Gezilmesi

Görsel 21. Müze Gezisinden Kesitler

Görsel 22. Müze Gezisinden Kesitler

Görsel 23. Müze Gezisinden Kesitler

Görsel 24. Çifte Minareli Medrese Gezisi Sonrası Yemek

Görsel 25. Çifte Minareli Medrese Gezisi Sonrası Yemek

SONUÇLAR

Türkler, asırlar boyunca atlı bozkır kültürünün etkisini, yaşadıkları coğrafya ve inançları değişse de duygu ve düşüncelerini semboller aracılığıyla mimari yapılar başta olmak üzere birçok alanda kullanmışlardır. Türk sanatında her motif yahut yazı ikonografik bir anlama sahiptir ve bir amaç için yapılmıştır. Kültürel devamlılığın bir parçası olan, geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran bu figürlerin ikonografik anlamlarının ifade edilmesi, gelecek nesillerin herhangi bir yapı yahut objenin süslemesinin salt bir bezemeden ibaret olmadığını kavramasına ve arkasında yatan sembolik anlama yoğunlaşmasına vesile olacaktır.

Bu bağlamda gerçekleştirilen proje kapsamında, Erzurum Çayırtepe Ortaokulu'ndan seçilen bir grup öğrenci, Çifte Minareli Medrese'de bulunan ikonografik semboller konusunda teorik, uygulama ve teknik geziden oluşan üç aşamalı bir eğitim almıştır. Projenin uygulanması esnasında öğrencilerin ilgili bir şekilde çalışmalara katıldıkları gözlenmiştir. Proje faaliyetleri sonrası öğrencilerle gerçekleştirilen mülakatlarda, öğrencilerin daha önce içerisini görme fırsatı bulamadıkları bu yapıdan, yapı içerisinde yer alan figürler ve anlamlarından oldukça etkilendikleri ve bu anlamda önemli bir farkındalığın oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Projemizi destekleyerek öğrenci ve proje ekibi için çok önemli bir aktivite ortamı sağladığından dolayı Atatürk Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri Uygulama ve Merkezi'ne teşekkür ederiz.